

36. Hayreddin Vânlî: Hayatı, Edebî Kişiliği ve Eserleri¹

Halis DEDE²

APA: Dede, H. (2024). Hayreddin Vânlî: Hayatı, Edebî Kişiliği ve Eserleri. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (42), 537-560. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.13981037>

Öz

Hayreddin Vânlî, Suriye bölgesinin muasır velut âlimlerinden biri olup adı: Ebû Muhammed Hayreddin b. Muhammed Ali Vânlî'dir. Miladi 1933 yılında Lübnan'ın Hirmil şehrinde Kürt asıllı Suriyeli bir ebeveyninden dünyaya gelmiştir. Dedesi, Türkiye'nin Van şehrinden olması hasebiyle Van'a nispet edilerek kendisine Vânlî denilmiştir. Selefî bir akideye sahip davetçi, hatip, araştırmacı, yazar, edebiyatçı ve şair biridir. Vânlî, ilkokul eğitimini Hirmil ve Ba'lebek/Baalbek'te, diğeri merhaleleri ise Dımaşk'ta almıştır. 1951'de ortaokul ve 1953'te lise eğitimini tamamlamıştır. 1954'te Harp Okulu'na katılmış ve buradan 1956'da teğmen rütbesiyle diplomasını almıştır. 1955-1963 yılları arasında askeriyede görev yapmıştır. 1963-1966 yılları arasında Şam Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arap Dili bölümü ile Hukuk Fakültesini (aynı anda iki fakülteyi birlikte) okumuştur. Çeşitli disiplinlerde 400'den fazla eserinin olduğu söylenmiştir. Onun çalışmaları sadece edebiyat alanıyla sınırlı kalmamış; tefsir, hadis, İslam tarihi, akait ve genel kültür gibi ağırlıklı olarak İslami disiplinleri de kapsamıştır. Dini konular ağırlıkta olmak üzere siyasi, sosyal ve toplumsal alanlarda pek çok şiir yazmıştır. Şiirlerinde açık, sade ve akıcı bir dil kullanmış olup şiir ölçüsüne ve kafiyesine uyarak ifadelerini etkili ve vurgulu hale getirmiştir. Vânlî, 1425/2004 yılında Dımaşk'ta Hakk'ın rahmetine kavuşmuş ve orada defnedilmiştir. Bu çalışmada yazarın hayatı, edebî kişiliği ve Arap edebiyatına katkıları üzerinde durularak muasır bir İslam âliminin çalışmaları okurun ve alandaki araştırmacıların istifadesine sunulmaya çalışılmıştır.

Anahtar kelimeler: Arap Dili ve Edebiyatı, Arap Belagati, Şiir, Hayreddin Vanlı.

¹ **Beyan (Tez/ Bildiri):** Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Çıkar Çatışması: Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

Finansman: Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.

Telif Hakkı & Lisans: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Kaynak: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Benzerlik Raporu: Alındı – Turnitin, Oran: %6

Etik Şikayeti: editor@rumelide.com

Makale Türü: Araştırma makalesi, **Makale Kayıt Tarihi:** 17.08.2024-**Kabul Tarihi:** 20.10.2024-**Yayın Tarihi:** 21.10.2024; **DOI:** <https://doi.org/10.5281/zenodo.13981037>

Hakem Değerlendirmesi: İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme

² Dr. Öğr. Üyesi, Uşak Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Bölümü, Arap Dili ve Belagati ABD / Assist. Prof., Uşak University, Faculty of Islamic Sciences, Department of Basic Islamic Sciences, Department of Arabic Language and Rhetoric (Uşak, Turkey), **eposta:** halis.dede@usak.edu.tr, **ORCID ID:** <https://orcid.org/0000-0003-2388-5406>, **ROR ID:** <https://ror.org/05es91v67>, **ISNI:** 0000 0004 0386 4242, **Crossref Funder ID:** 100010723

Hayreddin Vânlî: His Life, Literary Personality And Works³

Abstract

Hayreddin Vânlî is one of the contemporary scholars of the Syrian region and his name is: Ebû Muhammed Hayreddin b. Muhammad Ali Vânlî. Miladi was born in 1933 in Hirmil, Lebanon, to Syrian parents of Kurdish origin. Since his grandfather was from the city of Van in Turkey, he was called Vânlî in reference to Van. He is a preacher, orator, researcher, writer, man of letters, lawyer and poet who has a Salafî belief. Vânlî received his primary education in Hirmil and Ba'lebek/Baalbek, and the other stages in Damascus. He completed his secondary school education in 1951 and high school education in 1953. He attended the Military Academy in Homs in 1954 and received a military science diploma with the rank of lieutenant in 1956. He served in the military between 1955 and 1963. Between 1963 and 1966, he studied at Damascus University, Faculty of Letters, Department of Arabic Language and Faculty of Law. It is said that he has more than 400 works in various disciplines. His works were not only limited to the field of literature; It also included mainly Islamic disciplines such as tafsir, hadith, Islamic history, creeds and general culture. He wrote many poems on political, social and social areas, mainly on religious subjects. He used a clear, simple and fluent language in his poems and made his expressions effective and emphatic by adhering to the meter and rhyme of the poem. Vânlî died in Damascus in 1425/2004 and was buried there. In this study, the works of a contemporary Islamic scholar have been tried to be presented for the benefit of the reader and researchers in the field, by focusing on the life of the author, his literary personality and his contributions to Arabic literature.

Keywords: Arabic Language and Literature, Arabic Rhetoric, Poetry, Hayreddin Vanli.

³ **Statement (Thesis / Paper):** It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation process of this study and all the studies utilised are indicated in the bibliography.

Conflict of Interest: No conflict of interest is declared.

Funding: No external funding was used to support this research.

Copyright & Licence: The authors own the copyright of their work published in the journal and their work is published under the CC BY-NC 4.0 licence.

Source: It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation of this study and all the studies used are stated in the bibliography.

Similarity Report: Received - Turnitin, Rate: 6

Ethics Complaint: editor@rumelide.com

Article Type: Research article, **Article Registration Date:** 17.08.2024-**Acceptance Date:** 20.10.2024-**Publication Date:** 21.10.2024; **DOI:** <https://doi.org/10.5281/zenodo.13981037>

Peer Review: Two External Referees / Double Blind

Giriş

İnsanın gönlüne, duygularına, kalbine ve aklına hitap eden edebiyat ve sanat, pek çok âlimin ve araştırmacının uğraşı alanı olmuştur. Cahiliye döneminden günümüze kadar bu alandaki çabalar ve çalışmalar aralıksız süregelmiştir. Her bir çalışma, döneminin ihtiyaçlarına ve gereksinimlerine cevap vermek ve alana farklı bakış açılarıyla katkıda bulunmak üzere yapılmıştır. Söz konusu çalışmalardan bazıları da son asırda yaşamış olan Suriye bölgesinin velut âlimlerinden Hayreddîn Vânlî'ye aittir ki o, 400'den fazla eserle çeşitli disiplinlerde bu alana katkı sağlamıştır. Onun çalışmaları sadece edebiyat alanıyla sınırlı kalmamış; tefsir, hadis, İslam tarihi, akait ve genel kültür gibi ağırlıklı olarak İslami disiplinleri de kapsamıştır (Ramadân Yûsuf, 2013, s. 17, 2016, s. 3/173). Bu çalışmada daha ziyade yazarın hayatı, edebî kişiliği ve Arap edebiyatına katkıları üzerinde durulacaktır.

Hayreddîn Vânlî Arap edebiyatının her iki alanı olan şiir ve nesir türünde 70 civarında eser kaleme almıştır (https://www.facebook.com/KhyrAldynWanly?locale=ar_AR 17.05.2024). Bunlar sarf, nahiv, belagat, emsal (atasözü ve deyim), nakd (eleştiri), mu'cem (sözlük) ve şiir divanları gibi alanın geneline ait konularda çeşitlilik gösteren eserlerdir. Hem edebiyat hem de diğer alanlarda pek çok şiir kaleme almıştır. Bir örneklik teşkil etmesi açısından söz konusu şiirlerin yazıldığı konular ve alanlardan bazıları şunlardır: İslam dini, Kur'an-ı Kerim, dünya hayatı, vakit, zorluklar, zorluklardan sonra ferahlık anları, mukaddes şehir Kudüs, Hz. Peygamber (s.a.v.), hulefa-i raşidin, Hz. Hamza (r.a.), Ka'b b. Mâlik, İmam Şâfiî ve divanı, Yahudiler, Hristiyanlar, Cennet ve Cehennem ehli, Şam, komşuya iyilik, anne-baba, tevekkül, gayret-çaba, bayramlar, İslam'ın onuru, gerçek sevgi, şehitlik, kar yağışı, yağmur, kadın, cami, yılbaşı kutlaması, muharrem ayı, Arafat vakfesi, hac, Ramazan ayı, kadir gecesi, üç aylar, müminlerin özellikleri, zafere giden yol... (https://www.facebook.com/KhyrAldynWanly?locale=ar_AR 18.05.2024).

Yukarıdaki örneklerden de anlaşılmaktadır ki Hayreddîn Vânlî, dini ve edebî konuların yanı sıra ümmetin değerlerini ve günlük hallerini kapsayan muasır konuları da ele alıp sanatsal bir üslupla işlemiştir. Şiirlerinde sade ve basit bir dil kullanmıştır, ancak bununla beraber kafiye ve vezin ölçüsüne de riayet etmiştir ki bununla ilgili örnek bazı şiirler çalışmanın ileriki aşamalarında sunulmuştur.

1. Hayreddîn Vânlî (1353-1933/1425-2004)

Suriye muasır âlimlerinden olan Hayreddîn Vânlî selefi bir akideye sahip davetçi, hatip, yetiştirici, araştırmacı, yazar, edebiyatçı, hukukçu ve şair biridir. Hayatı ve edebî yönüyle ilgili malumat başlıklandırılarak aşağıda sunulmuştur.

1.1. Adı ve Doğumu

Tam adı: Ebû Muhammed Hayreddîn b. Muhammed Ali Vânlî'dir. Miladi 1933 yılında Lübnan'ın el-Kâ' (القاع) bölgesinin kuzeyinde bulunan Hirmil⁴ (الهرميل) şehrinde Kürt asıllı Suriyeli bir ebeveyninden dünyaya gelmiştir. Abdulkâdir 'Ayyâş *Mu'cemu'l-mu'ellifne's-Sûriyyîn* adlı kitabında Vânlî'nin Şam'da doğduğunu ifade etmiştir ('Ayyâş, 1985, s. 531). Süleymân Selîm el-Bevvâb *Mevsû'atu a'lâmi Sûriye fi'l-karni'l-ışrîn* (4/403)'de, Muhammed Ali es-Suveyrîkî *Mu'cemu e'lâmi'l-Kurd* (s. 265)'de ve

⁴ Hirmil, Lübnan'ın Baalebek-Hirmil (Bazı kaynaklarda Ba'lebek şeklinde geçmektedir. Bk. el-Hamevî, 1995, s. 1/453) iline bağlı Hirmil ilçesinin merkezi olan şehirdir. Yüzölçümü 136.4 km² olan şehrin nüfusu 22,250 olup çoğunlukla Şiiler yaşamaktadır. Hirmeil'de antik bir piramit olan Kamuh el Hirmil yer almakta olup popüler bir turistik noktadır. Şehir aynı zamanda Lübnan Kızılhaçı'nın İlk Yardım Merkezi'ne ev sahipliği yapmaktadır (el-Kalkaşendî, t.y., s. 4/83) (<https://tr.wikipedia.org/wiki/Hirmil> 30.04.2024).

Muhammed Hayr Ramadân Yûsuf *Tetimmetu'l-A'lâm* (3/173) ve *Tekmiletu Mu'cemu'l-muellifin* (2/290)'de 'Ayyâş'ın bu görüşüne uyararak doğum yerini Şam/Dımaşk olarak belirtmişlerdir (el-Bevvâb, 1999, s. 4/403; es-Suveyrikî, 2006, s. 265; Ramadân Yûsuf, 2016, s. 3/173). Ancak Ahmed el-Alâvine, Vânlî'nin 1997 tarihli kendi el yazma eseriyle karşılaştığını (Vânlî'nin kendisine gönderdiği bir mektupta) ve bizzat kendisinin yani Vânlî'nin yazdığı biyografisinde tevellüdünün Hirmil olduğunu belirterek *Mu'cemu'l-mu'ellifne's-Sûriyyin*'deki bilginin hatalı olduğunu söylemiştir. (el-Alâvine, 1998, s. 3/63-64). Bundan dolayı el-Alâvine'nin vermiş olduğu bilginin daha sahil olarak görülmesi ve alınması tarafımızca uygun görülmektedir. Çünkü bizzat ilk ağızdan verilen bir bilgidir ve mantıken de bunun doğru olma olasılığı daha güçlüdür.

Anne ve babası Suriye Kürtlerindedir. Ebeveyninin dedesi Vanlıdır. Yerinden edilerek göç ettirilen dedesi, Türkiye'nin Van şehrinde olması hasebiyle Van'a nispet edilerek kendisine Vânlî denilmiştir (el-Alâvine, 1998, s. 3/63). Dedesinin Vanlı olduğunu ve çocukluğunun da Lübnan'da geçtiğini *Dîvânu'l-Hakkî'l-mubîn* adlı kitabında şu dizelerle dile getirmiştir:

لِلْحَقِّ وَالِدَيْنِ الْقَوِيمِ هَدَانِي	1 أَنَا مُسْلِمٌ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي
صَارَ الْبَيَانُ الْبِعَرَبِيِّ بَيَانِي	2 لُغَةُ الْكِتَابِ دَرَسْتُهَا مِنْ أَجْلِهِ
وَالْمُسْلِمُونَ - وَإِنْ نَأُوًا - إِخْوَانِي	3 الْأَرْضُ كُلُّ الْأَرْضِ أَضْحَتْ مَوْطِنِي
حَقَّقْتُ عَلَيْهِ حُكْمَةَ السُّلْطَانِ	4 مِنْ أَرْضِ (وَأَنْ) جَاءَ جَنِّي لِأَجْنًا
وَدَرَجْتُ فِي أَحْلَى رُبِّي (لِبْنَانِ)	5 وَعَلَى دُرَى (صَنِينَ) عَشْتُ طِفْولْتِي

1. Ben Müslümanım ve hakka ve dost doğru dine beni hidayet eden Allah (cc)'a hamdolsun.

2. Onun için kitabın dilini öğrendim de Ya'rubî beyan (açık, net olan konuşma/açıklama-fasih Arapça), beyanım/konuşmam oldu.

3. Yeryüzünün tümü benim vatanım ve Müslümanlar da -her ne kadar uzakta da olsalar- benim kardeşlerim oldu.

4. Dedem, Sultan'ın hükümetinin kendisine karşı hiddetlenip sürdüğü Van diyarından mülteci olarak geldi.

5. Çocukluğumu, Sanîn⁵ dağının zirvelerinde yaşadım ve Lübnan tepelerinin en güzelinde/tatısında geçirdim (eş-Şeybânî, 1987, s. 108).

Bu dizelerden de anlaşıldığı üzere Hayreddin Vânlî'nin ataları aslen Vanlı olup büyük dedesinin Lübnan'a göç etmesiyle orada doğmuş ve çocukluğunu Lübnan'da geçirmiştir. Daha sonra da Suriye taşınıp orada eğitim almış ve orada yaşamıştır.

⁵ Batı Lübnan dağlarından biridir.

1.2. Eğitimi

Vânlî eğitimini Hirmil, Ba'lebek/Baalbek ve Dımaşk'ta almıştır. Temel bilgileri ailesinin yanında edindikten sonra İlkokul eğitimini Hirmil ve Baalbek'te almıştır. Sonra Dımaşk'a taşınarak orada 1951 yılında "et-Techîzu'l-Ûlâ" okulunda (Cevdet el-Hâşimî Lisesi) ortaokul eğitiminin birinci/hazırlık aşamasını tamamlamıştır. Daha sonra uzaktan eğitimde (açık öğretim) lise eğitimine devam ederek 1953 yılında mezun olmuştur. Şam'da çeşitli liselerde Arap Dili öğretmeni olarak görev yapmıştır ('Ayyâş, 1985, s. 531). Ardından Suriye ordusunda gönüllü olarak görev yaparak 1954'te Humus'taki Harp Okulu'na katılmış ve buradan 1956'da teğmen rütbesiyle askeri bilimler diploması almıştır. Ba's Partisi Suriye'de iktidara geldiğinde 1963 yılında pek çok sünnî subayla birlikte yaklaşık sekiz yıllık (1955-1963) askeri görevinden sonra yüzbaşı rütbesiyle ordudan terhis edilmiştir (el-Alâvine, 1998, s. 3/63; es-Suveyrikî, 2008, s. 2/153-154).

Ordudaki görevinden ayrıldıktan sonra Şam Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arap Dili bölümüne kayıt yapmış, aynı zamanda çift ana dal olarak Hukuk Fakültesi'ni de okuyarak 1966 yılında her iki fakülteden mezun olarak lisans eğitimini tamamlamıştır. Sonra Şam'daki bazı özel liselerde Arap dili ve İslami eğitim öğretmeni olarak çalışmış, bazı camilerde ve oradaki 'Îd mescidinde hatiplik yapmıştır. Daha sonra 1970 yılında öğretmenlik görevinden istifa edip doğuya özgü eserler/eşyalar satan bir dükkân açmış ve burada kendini kitap telif etmeye ve şiir yazmaya adanmıştır (el-Alâvine, 1998, s. 3/63).

Hadis ilmi alanında Şeyh Muhammed Nâsiruddîn el-Elbânî'nin yanında mezun olmuş, ondan ve onun yönteminden etkilenmiş ve hakkında birçok şiir yazarak onu hicri on beşinci yüzyılın müceddidi olarak saymıştır/görmüştür. Ayrıca kendisini vaaz vermeye, kitap telif etmeye ve şiir yazmaya teşvik eden Şeyh Mahmûd Mehdî el-İstânbûlî'den de etkilenmiştir (https://ar.wikipedia.org/wiki/%D8%AE%D9%8A%D8%B1_%D8%A7%D9%84%D8%AF%D9%8A%D9%86_%D9%88%D8%A7%D9%86%D9%84%D9%8A 30.04.2024).

1.3. Yaşamı, Fikri ve Edebî Yönü

Hayreddin Vânlî, eserlerinden ve şiirlerinden anlaşıldığı kadarıyla Allah (cc)'ın emir ve yasaklarına riayet eden, inancı sağlam ve Müslümanlığın izzet ve onuruna yakışır bir duruş sergileyen biridir. Söz konusu özellikleri içeren şiirlerinden biri şöyledir:

6	لَا مَا زَنَيْتُ وَلَا شَرِبْتُ مُدَامَةً	إِنَّ الشَّرَابَ حِبَائِلُ الشَّيْطَانِ
7	بَلْ لَمْ أَقَامِرْ أَوْ أَرَايَصُ أَوْ أَهَمَّ	بِالْجَاهِ وَالْأَمْوَالِ وَالسُّلْطَانِ
8	أَنَا مُسْلِمٌ أَهْوَى الْحَيَاةَ عَزِيزَةً	مَا الدُّلُّ وَالْإِيمَانُ يَجْتَمَعَانِ
9	أَهْوَى الْحَيَاةَ كَرِيمَةً وَطَلِيقَةً	مِمَّا تَكَلَّفَهُ بَنُو الْإِنْسَانِ
10	إِنَّ الْبَسَاطَةَ فِي الْحَيَاةِ جَمِيلَةٌ	وَكذَآكَ فِي التَّشْرِيعِ وَالتَّيْبَانِ
11	حُفِلْتُ أَنْوَاعَ الْمَصَانِبِ لَمْ أَهْنُ	وَتَرَفَّقْتُ نَفْسِي عَنِ الْأَحْزَانِ
12	أَسْتَقْبِلُ الْبُلُوَى بِجَائِشِ رَابِطٍ	لَا يَدْفَعُ الْأَتْرَاحَ كَالْإِيمَانِ

13 ضجّت بصدري رنةً غلويةً لما فهمتُ مقاصدَ القرآن

14 ففهلّت من ينبوعه حتى ارتوى عقلي وضاء بنوره وجداني

6. Ben ne zina ettim, ne de şarap içtim. Kuşkusuz şarap Şeytan'ın tuzak ipleridir.

7. Ben aynı şekilde ne kumar oynadım, ne de dans ettim veya makam, mal-mülk ve saltanata önem verdim.

8. Ben Müslümanım, hayatı izzetli olarak severim/isterim ki zillet ve iman her ikisi bir arada toplanmaz.

9. Ben insanoğlunun yüklendiği (sorumluluklar açısından) hayatı değerli ve hür olarak severim/isterim.

10. Kuşkusuz hayatta sadelik güzeldir ve aynı şekilde yasama ve açıklamalarda da (güzelidir).

11. Çeşitli musibetleri yükledim de alçalmadım ve (tüm bunlara rağmen) nefsim hüznlerden sıyrılıp yükseldi.

12. Belaları, iman gibi savuşturmayıp reddetmeden onları metanetle karşılamaktayım.

13. Kur'an'ın gayeleri olarak anlamış olduklarımdan göğsümde ulvi bir yankı/seda kopmaktadır.

14. Böylece aklımın susuzluğu gidene kadar pınarımdan kandım ve vicdanım onun nuruyla parladı (eş-Şeybânî, 1987, ss. 108-109).

Bu ifadelerden de anlaşılmaktadır ki Hayreddin Vânlî, Kur'an'dan ve onun makasından dersini alarak Müslümanca bir yaşamı benimsemiş ve İslam'ın vakarını muhafaza ederek bu uğurda bir hayat sürmüştür. Onun kişiliği ve fikir dünyası hakkında bir örneklik teşkil etmesi açısından yukarıdaki şiirin son dizeleri verilebilir ki bunlar şöyledir:

17 لم أعرف التقليد في فقه ولا جال التّعصب في دمي وجناني

18 أقوال ربي ثم قول (محمد)

19 ونفضت من موت التصوف همتي وحفظت من علم الكلام لساني

20 ودعوت منذ نعومتى وطفولتى لله للتوحيد للفرقان

21 سخط العباد أو الرضى منهم على حد سواء في رضى الرحمن

22 أهوى الصراحة في الحياة نقيّة من دون ما لف ولا دوران

23 لا أنتني عن قولة الحق ولو ضاعت مغانم دونها ومغان

في الموتِ غيرَ شهادةٍ وِجنانِ	لا أرتضي عيشَ الجبانِ ولا أرى	24
وأضيقُ بالنعماءِ في الإذعانِ	أرضى بعيشِ ضيقٍ في عزّةٍ	25
والعدلُ شرعيّ والوفاءُ إيماني	الصدقُ عندي ذمّةٌ وفريضةٌ	26
وحفظتُ نفسي من دُمي الشيطانِ	باعدتُ روعي عن هوانٍ أو هوى	27
لكنتي راضٍ بهذا الشأنِ	أنا عندهم مُتَعَصِّبٌ مُتَزِمٌ	28
إنَّ (اليتيمَةَ) ذرّةُ الأزمانِ	ما ضرّني أن كنتُ فيهم مفردًا	29

17. Ben, Fıkıh ilminde taklidi bilmedim ve benim kanımda ve ruhumda taassup da dolaşmadı.

18. Önce Rabbimin sözleri ve sonra da Hz. Muhammed (s.a.v.)'in sözü, ikinci bir şeriat olmaksızın benim şeriatım ve dinim (oldu).

19. Tasavvufun ölümünden gayretimi silkeledim ve dilimi Kelam ilminden muhafaza ettim.

20. Çocukluğum ve küçüklüğümde beri Allah (cc)'a, tevhide ve Kur'an'a davette bulundum.

21. Kulların hoşnutsuzluğu veya hoşnut olmaları, Rahmanın rızasında (benim için) eşit seviyede oldu.

22. Paklık/saflık yönünden hayatı eğip bükmeksizin açık yüreklilikle/samimi olarak sevdim.

23. Ganimetler ve manalar (faydalar) onsuz kaybolup elden gitse bile hak sözden bükülmedim (ödün vermedim).

24. Korkakların yaşamından hoşnut olmadım ve ölümde de şehadet ve cennetlerden başkasını görmedim.

25. Şerefli olan dar bir yaşama rıza gösterdim ve nimetlere/bolluğa boyun eğip dalmaktan tedirginlik duydum.

26. Doğruluk, benim için sorumluluk ve farizadır, adalet şeriatım ve vefa da imanumdur.

27. Ruhumu rezillikten/aşağılanmadan ya da heva-hevesten uzaklaştırdım ve kendimi şeytanın kuklalarından korudum.

28. Onlara göre ben bir mutaassıp/fanatik ve bağınazım, ama ben bu konudan memnunum.

29. Aralarında yalnız olmam/kalmam bana zarar vermez, zira yetim kalmak zamanın incisidir (eş-Şeybânî, 1987, ss. 109-110).

Bu dizelerden de anlaşıldığı üzere Hayreddin Vânlî, körü körüne taklitten kaçınmış ve faydasız kelami tartışmalardan çekinmiştir. O, çocukluğundan itibaren dinine samimiyetle bağlı, rabbinin rızasını önceleyen, muamelesinde açık sözlü ve net olan, aleyhinde bile olsa hak sözü söylemekten geri

durmayan, onurlu bir yaşamı onursuzca bir bolluğa tercih eden, cesur, sadakatli, adil, vefalı ve toplumdan tecrit edilme pahasına şeytana oyuncak olanlara boyun eğmeyen biri olmuştur.

Hayreddin Vânlî'nin edebi yönüne bakıldığında yukarıdaki dizelerden ve diğer şiirlerinden açıkça görülmektedir ki o, şiirlerinde açık, sade ve akıcı bir dil kullanmıştır. Şiir ölçüsüne ve kafiyesine uyarak ifadelerini etkili ve vurgulu hale getirmiştir. Dini konular ağırlıkta olmak üzere sosyal ve toplumsal alanlarda pek çok şiir kaleme almıştır. Kadının toplumdaki yeri ve çalışması, Kudüs, İslam ümmetinin başına bela olan Yahudiler ve Filistin meselesi gibi güncel konularda cesurca fikirlerini şiirsel bir anlatımla ifade etmiştir. Onun İsrail terör örgütü ve mescidi aksa üzerine yazdığı şiirlerinden biri şöyledir:

صارت لِمِيعَادِ أَهْلِ الْكَيْدِ وَالْمَكْرِ	1 أرضُ المعادِ وحشرُ النَّاسِ والنَّشْرِ
كَتَاتِبُ الْبَغْيِ وَالْإِرْهَابِ وَالْغَدْرِ	2 وَالْقُدْسُ مَسْجِدُنَا الْأَقْصَى تُحَاصِرُهُ
وَدَوْلَةُ الشَّرِّ تَمْخُو الْخَيْرَ بِالشَّرِّ	3 تَرِيدُ تَحْوِيلَهُ مِنْكِي لِدَوْلَتِهِمْ
بِرَائِثُ الْكُفْرِ بِالتَّمْزِيقِ وَالبُّتْرِ	4 الْمَسْجِدُ الْجَامِعُ الْأَقْصَى تُهَدِّدُهُ
يَقْضُونَ أَيَّامَهُمْ بِالطَّبْلِ وَالزَّمْرِ	5 وَخَوْلُهُ الْغُرْبِ فِي لَهْوٍ وَفِي طَرْبِ
عَلَى الْقُصُورِ قُصُورِ الْفَحْشِ وَالْخَمْرِ	6 وَقَادَةُ الْعَرَبِ فِي تَبْدِيرِ مَا جَمَعُوا
تُهَيِّئِي الْخَاسِرَ الْمَدْحُورَ بِالْخُسْرِ	7 وَفِي الْحُرُوبِ انْدِحَارًا ثُمَّ جَعَجَعَةً
لَا فِي الْخَنَادِقِ وَالتُّكْنَاتِ وَالتَّغْرِ	8 الْجَنْدُ فِي خِدْمَةِ الْحُكَّامِ تُحْرَسُهُمْ
لَا فِي الْمَسَاجِدِ لِلتَّسْبِيحِ وَالتَّذْكَرِ	9 شِبَابٌ يَعْزَبُ فِي الْخَانَاتِ مَجْمَعُهُمْ
وَهَلْ سَبِيلُ الْمَعَاصِي مَسْلَكَ الشُّكْرِ؟	10 فَكَيْفَ يَنْصِرُهُمْ رَبِّي وَيَكْلُوهُمْ

1. Ahiret yurdu, insanların haşır (toplanma) ve neşri (diriltme), hile ve aldatma ehlinin (bir araya gelme) zamanı oldu.

2. Kudüs'ü –Mescid-i Aksa'mızı- zülüm, terör ve ihanet birlikleri kuşatıp ablukaya almıştır.

3. Orayı, devletleri için ağlama yerine çevirmek istiyorlar ki şer devleti, hayrı/iyiliği şer ile kazıyıp yok etmektedir.

4. Mescid-i Aksa'yı –camiyi- küfrün pençeleri, parçalamak ve koparmakla oraya tehdit etmektedir.

5. Etrafındaki Araplar oyun ve eğlence halinde günlerini, davul-zurna ile geçirmektedir.

6. Arap liderleri, rezillik ve içki saraylarında topladıkları (malları) savurmakla meşguldürler.

7. Savaşlarda yenilgi ve sonrasında mağlup olup yenileni ziyanla tebrik eden bir yaygara mevcuttur.

8. Ordu; hendek, kışla ve sınır boylarında değil, liderlerin hizmetinde olup onları korumaktadır.

9. Ya 'rub'un gençlerinin (meclisleri) tespih ve zikir için camiler değil, toplanma yerleri meyhaneler olmuştur.

10. Rabbim onlara nasıl zafer nasip etsin ve onları korusun, günahların yolu, şükür yöntemi olabilir mi? (https://www.facebook.com/KhyrAldynWanly/?locale=ar_AR 26.05.2024).

Hayreddin Vânlî'nin edebiyatçı ve şairliği hakkında bir fikir sunması açısından onun yazdığı şu dizeler örnek verilebilir:

الشعرُ شعري والبيانُ بياني	1 أنا في القوافي والبلاغة مقلِّدٌ
وبلاغتي من مُحكم القرآن	2 في الفخر بالإسلام صغْتُ قصائدي

1. Ben kafiye ve belagatte yetenekli/usta biriyim, şiir benim şiirim ve beyan (açıklama) benim beyanımdır.

2. Kasidelerimi İslam'la iftihar etmede dizdim ve benim belagatim, Kur'an'ın muhkeminden (sapasağlam metnindedir) (https://www.facebook.com/KhyrAldynWanly/?locale=ar_AR 26.05.2024).

Suveydâ el-Fuâd, Hayreddin Vânlî'nin büyük bir edebiyatçı ve şair olduğunu ifade etmiş ve onun hakkında bir şiir kaleme almıştır ki bu şiirin girişi şöyledir:

1 الشعرُ يرقص في أبياته طرباً
2 وينثرُ الذرَّ - فوق الأرض - والذهباً
3 أمسى يُغزِّد كالأطيار صادحة
4 ويغمر الأفقُ من تغريده أرباً
5 يُعطر الحق بالذكرى ليظهره
6 وفي إبانته يستعذب النُصْباً
7 يواجه الناسَ بالإسلام في جلدٍ
8 ويهتك الغبشَ المضروب والحُجْباً

1. Şiir onun mısralarında sevinçle dans etmektedir.

2. İncileri ve altınları yeryüzüne saçmaktadır.

3. *Kuşlar gibi cıvıl cıvıl ötmeye başlamakta,*
4. *Ve ufuk onun ötüşüyle parçalara ayrılmaktadır.*
5. *O, hakikati ortaya çıkarmak için onu öğüt/ibret kokusuyla kokulandırır,*
6. *Ve onun açıklamasında kötülüğe/sahtekârlığa eziyet vardır.*
7. *İnsanları, sabır/metanet içerisinde İslam'la karşılaştırmaktadır,*
8. *(İnsanların üzerine) vurulan karanlıkları ve engelleri yok parçalayıp yok etmektedir* (https://adab.com/post/view_post/81167 26.05.2024).

Şair, Hayreddin Vânlî'nin, ifadeleri ve kelimeleri kullanırken adeta sihirli bir değnekle onları birer oyuncak/kukla gibi oynatan usta bir şair olduğunu, onun ağzından çıkan kelimelerin sevinçlerinden adeta raks ettiklerini ve bu maharetiyle düşmanları kahrettiğini ifade etmiştir ki bunlar onun dizelerinde net bir şekilde görülmektedir.

1.4. Eserleri

Hayreddin Vânlî genç yaşta dini sohbetler vermeye ve eser yazmaya başlayarak ilim alanında parlamaya başlamış ve on yedi yaşına geldiğinde 20'den fazla şiir koleksiyonu da dâhil olmak üzere 400 eserinin olduğu söylenmiştir (Ramadân Yûsuf, 2013, s. 17, 2016, s. 3/173). Telif ettiği kitaplardan sadece 20'ye yakını yayımlandığı söylenmiştir. Burada söz konusu eserler “basılmış olanlar” ve “basılmamış olanlar” şeklinde bir tasnifle ele alınması düşünüldü, ancak daha sistematik ve açık olacağı mülahazasıyla eserler, yazıldıkları ilim dallarında başlıklar halinde düzenlenip sunulmuştur. Basılmış olanlar da bir bütün halinde en sona eklenmiştir. Bahsi geçen eserler şunlardır:

1.4.1. Kur'an İlimleri Alanında Olanlar

1. *'Ulûmu'l-Kur'an'î ve funûnuh* (علوم القرآن وفنونه). Bu kitap mahtûta olup beş cilttir.
2. *Tefsîru'l-Kur'an'î bi'l-Kur'an'î ve'l-Hadîs* (تفسير القرآن بالقرآن والحديث). Bu kitap mahtûta olup dört cilttir.
3. *el-Hucecu'l-Kur'âniyye* (الحجج القرآنية). Bu kitap 200 sayfadır.
4. *Allahu Teâlâ fi'l-Kur'an* (الله تعالى في القرآن). Bu kitap 200 sayfadır.
5. *Sıfatu'l-Kur'an fi'l-Kur'an ve's-Sunne* (صفة القرآن في القرآن والسنة). Bu kitap 200 sayfadır.
6. *Hayâtu Muhammed sallallâhu aleyhi ve sellem fi'l-Kur'an* (حياة محمد صلى الله عليه وسلم في القرآن). Bu kitap 200 sayfadır.
7. *en-Nidâ fi'l-Kur'an'î'l-Kerîm* (النداء في القرآن الكريم). Bu kitap 100 sayfadır.
8. *el-İstifhâmu ve'l-kasemu ve't-ta'accub fi'l-Kur'an* (الاستفهام والقسم والتعجب في القرآن). Bu kitap 100 sayfadır.

9. *et-Tabsire fi'l-Kur'an'îl-Kerîm* (التبصرة في القرآن الكريم). Bu kitap 50 sayfadır.
10. *el-Hivâr fi'l-Kur'an'îl-Kerîm* (الحوار في القرآن الكريم). Bu kitap 50 sayfadır.
11. *Levhâtun Kur'âniyye* (لوحات قرآنية). Bu kitap 50 sayfadır.
12. *Ulu'l-elbâb fi'l-Kur'an'îl-Kerîm* (أولو الالباب في القرآن الكريم). Bu kitap 100 sayfadır.
13. *eş-Şirku ve'l-muşrikûn fi'l-Kur'an'îl-Kerîm* (الشرك والمشركون في القرآن الكريم). Bu kitap 100 sayfadır.
14. *es-Sıdku ve's-sâdikûn fi'l-Kur'an'îl-Kerîm* (الصدق والصادقون في القرآن الكريم). Bu kitap 100 sayfadır.
15. *ez-Zikru ve'z-zâkirûn fi'l-Kur'an'îl-Kerîm* (الذكر والذاكرون في القرآن الكريم). Bu kitap 100 sayfadır.
16. *es-Sabru ve's-sâbirûn fi'l-Kur'an'îl-Kerîm* (الصبر والصابرون في القرآن الكريم). Bu kitap 100 sayfadır.
17. *Hakâiku Kur'âniyyetun ve muslimât* (حقائق قرآنية ومسلمات). Bu kitap 100 sayfadır.
18. *Hitâbu'r-Rasûl fi'l-Kur'an* (خطاب الرسول في القرآن). Bu kitap 100 sayfadır.
19. *el-İlm fi'l-Kur'an'îl-Kerîm* (العلم في القرآن الكريم). Bu kitap 100 sayfadır.
20. *el-Kizbu ve'l-kâzibûn fi'l-Kur'an'îl-Kerîm* (الكذب والكاذبون في القرآن الكريم). Bu kitap 100 sayfadır.
21. *ez-Zulmu ve'z-zâlimûn fi'l-Kur'an'îl-Kerîm* (الظلم والظالمون في القرآن الكريم). Bu kitap 100 sayfadır.
22. *ed-Dâllûne ve'l-mudillûn fi'l-Kur'an'îl-Kerîm* (الضالون والمضلون في القرآن الكريم). Bu kitap 100 sayfadır.
23. *el-Mu'minûn fi'l-Kur'an'îl-Kerîm* (المؤمنون في القرآن الكريم). Bu kitap 100 sayfadır.
24. *el-İhsânu ve'l-muhsinûn fi'l-Kur'an'îl-Kerîm* (الإحسان والمحسنون في القرآن الكريم). Bu kitap 100 sayfadır.
25. *Sıfâtul-fâsikîn fi'l-Kur'an'îl-Kerîm* (صفات الفاسقين في القرآن الكريم). Bu kitap 100 sayfadır.
26. *el-Mer'e fi'l-Kur'an'îl-Kerîm* (المرأة في القرآن الكريم). Bu kitap 100 sayfadır.
27. *İbâdu'r-Rahmân fi'l-Kur'an'îl-Kerîm* (عباد الرحمان في القرآن الكريم). Bu kitap 100 sayfadır.
28. *Sıfatu'l-nâr fi'l-Kur'an'î ve's-Sunne* (صفة النار في القرآن والسنة). Bu kitap 400 sayfadır.
29. *Ehlu'l-kitâb fi's-sunneti ve'l-kitâb* (أهل الكتاب في السنة والكتاب). Bu kitap 250 sayfadır.
30. *el-Munâfikûn fi'l-Kur'an'î ve's-Sunne* (المنافقون في القرآن والسنة). Bu kitap 200 sayfadır.
31. *el-Evâmîru ve'n-nevâhî fi'l-Kur'an ve's-Sunne* (الأوامر والنواهي في القرآن والسنة). Bu kitap 2 cilttir.
32. *Ahlâku'l-Enbiyâ fi'l-Kur'an'îl-Kerîm* (أخلاق الأنبياء في القرآن الكريم) (Vânlî, t.y., ss. 438-439; خير الدين - وائل | فيسبوك Facebook 29.04.2024).

1.4.2. Hadis İlimleri Alanında Olanlar

1. *Mu‘cemu’l-ehâdîsi’s-sahîha* (معجم الأحاديث الصحيحة). Bu kitap 4 cilttir.
2. *Mu‘cemu’l-ehâdîsi’l-hasene* (معجم الأحاديث الحسنة). Bu kitap 2 cilttir.
3. *Mu‘cemu’l-ehâdîsi’l-meşhûreti’s-sahîha* (معجم الأحاديث المشتهرة الصحيحة).
4. *Mu‘cemu’l-ehâdîsi’l-muştehereti’d-da ‘îfe* (معجم الأحاديث المشتهرة الضعيفة).
5. *es-Sahîh min mecme ‘îz-zevâid* (الصحيح من مجمع الزوائد). Bu kitap 2 cilttir.
6. *Tahkîku temyîzi’t-tayyîb mine’l-habîs mine’l-hadîs li’ş-Şeybânî* (تحقيق تمييز الطيب من الخبيث من الحديث (للشيباني)).
7. *el-Ehâdîsu’d-da ‘îfe fi mezhebi Ebî Hanîfe* (الأحاديث الضعيفة في مذهب أبي حنيفة).
8. *el-Ehâdîsu’d-da ‘îfe fi mezhebi’ş-Şâfi ‘î* (الأحاديث الضعيفة في مذهب الشافعي).
9. *el-Ehâdîsu’d-da ‘îfe fi mezhebi’l-Mâlikî* (الأحاديث الضعيفة في مذهب المالكي).
10. *el-Ehâdîsu’d-da ‘îfe fi mezhebi’l-Hanâbile* (الأحاديث الضعيفة في مذهب الحنابلة).
11. *el-Âsâru’s-sahîha* (الآثار الصحيحة).
12. *el-Ehâdîsu’l-mutevâtira* (الأحاديث المتواترة). Bu kitap 100 sayfadır.
13. *el-Kizbu ‘ala’l-Lâhi Teâlâ* (الكذب على الله تعالى). Bu kitap 200 sayfadır.
14. *el-Kizbu ‘ala’r-Rasûl sallallâhualeyhivesellem* (الكذب على الرسول صلى الله عليه وسلم). Bu kitap 200 sayfadır.
15. *el-Ekmelu min hedi’n-Nebiyi’l-mürsel* (الأكمل من هدي النبي المرسل). Bu kitap hadis alanında yazılmıştır. Baskılarına göre sayfa sayısı 400 ile 600 arasında değişmekte olup tevhid, ibadet vb. konularda irşadı teşvik etmekte ve pek çok hususu içinde barındırmaktadır. Yazar, çalışmasını Peygamber Efendimiz (s.a.v.)’in sahih, söz ve davranışından müteşekkil olan sünnetine adanmıştır. Kitabın girişinde söz konusu bu çalışmasına Ramazan ayının başında/ilk gününde başladığını ve Cenab-ı Allah (cc)’tan kendisini muvaffak kılması temennisinde bulunduğunu yazmıştır. Beyrut, İbn Hazm Yayınevi tarafından 1. Baskısı 2000, 2. Baskısı ise 2003 yılında yapılmıştır. Kitabı İn‘âm el-Kaddûmî gözden geçirmiştir. Ahmed el-Alâvine bu kitabı yanlışlıkla olmalı ki mahtûtâlar arasında saymıştır (el-Alâvine, 1998, s. 3/63).
16. *Rivâyetu’l-hadîs* (رواة الحديث). Bu kitap mahtûta olup beş cilttir.
17. *Eimmetu’l-hadîs* (أئمة الحديث).
18. *Silsiletu’l-huffâzi’s-sikât* (سلسلة الحفاظ الثقات). Bu kitap 500 sayfadır.

19. *Ricâlu's-şeyhayni'l-mucrehûn* (رجال الشيخين المجرحون). Bu kitap 200 sayfadır (خير الدين وانلي | فيسبوك - Facebook 30.04.2024).
20. *es-Sahîh mine'l-isrâ ve'l-mi'râc* (الصحيح من الإسراء والمعراج). (Vânlî, t.y., ss. 439-440).

1.4.3. Siyer-i Nebî Alanında Olanlar

1. *el-Hasâisu'l-Muhammediyye* (الخصائص المحمدية). Bu kitap 200 sayfadır.
2. *Keyfe kâne'l-Mustafâ sallallâhualeyhivesellem* (كيف كان المصطفى صلى الله عليه وعلى آله وسلم). Bu kitap 200 sayfadır.
3. *Muhammed'un sallallâhualeyhivesellem 'inde'l-mufekkirîn* (محمد صلى الله عليه وسلم عند المفكرين). Bu kitap 200 sayfadır.
4. *Fî vesâye'r-Resûl'i sallallâhualeyhivesellem ve tevcîhâtih* (في وصايا الرسول صلى الله عليه وسلم وتوجيهاته). Bu kitap 200 sayfadır (خير الدين وانلي | فيسبوك - Facebook 30.04.2024). Kitabın baskıları *Vesâye'r-Resûl'i sallallâhualeyhivesellem ve tevcîhâtuh* adıyla olmuştur. Beyrut'da Dâru İbn Hazm tarafından ilk baskısı 2003 yılında 285 sayfa olarak yapılmıştır. 2007-2008 yıllarında yine Dâru İbn Hazm tarafından 301 sayfa olarak basılmıştır. Yazar bu kitabında tavsiye ve yönlendirmeler konusunda Hz. Peygamber (s.a.v.)'den gelen sahih rivayetleri derlemiştir. İlk olarak vasiyet kelimesinin tanımıyla başlamış, sonra onun Kur'an ve hadislerdeki kullanımını ele alarak Hz. Peygamber (s.a.v.)'in genel ve özel olarak hitap ettiği Müslüman kitleyi takdim etmiştir. Kitap hadis alanında yazılmış bir kitap olarak da gösterilmiştir (<https://www.noor-book.com/book/review/325779>; <http://salemlib.dyndns-web.com:8000/cgi-bin/koha/opac-detail.pl?biblionumber=52245> 19.05.2024).
5. *Mu'cizâtu'l-Mustafa sallallâhualeyhivesellem* (معجزات المصطفى صلى الله عليه وسلم). Kitabın ilk baskısı 1978, ikincisi ise 1992 yılında yapılmıştır ve müellif aynı tarihte hocası el-Elbânî'ye bir nüshasını hediye etmiştir (Azzûn, 2007, s. 2/379). Bazı kaynaklarda kitabın ismi *es-Sahîh min mu'cizâtu'l-Mustafa sallallâhualeyhivesellem* şeklinde geçmiştir ki bu Kuveyt'te Dâru İbnu'l-Esîr-Dâru İbn Hazm tarafında 2000 yılında basılmıştır. Bu baskının sayfa sayısı 151'dir (<https://www.alalbany.org/library/book/11803> 15.05.2024). Kitabın bunların dışında farklı yayınevleri tarafından çeşitli zamanlarda başka baskıları da mevcuttur.
6. *Mevlidu'l-Mustafa sallallâhualeyhivesellem* (مولد المصطفى صلى الله عليه وسلم). Kitap, Sahabe-i Kiramın büyüklerinden yapılan rivayetler ışığında Hz. Peygamber (s.a.v.)'in hayatından bazı kesitler sunmaktadır. Kitabın muhtemelen ilk baskısı 1954 yılında yapıldığı söylenmiştir. 1990 yılında Amman'da Dâru Ammâr yayınevi tarafından yapılmış olup 76 sayfadır (Vânlî, t.y., s. 440; <https://almoqtabas.com/ar/publications/view/26800509189556118> 17.05.2024).

1.4.4. Tarih İlimleri ve Terâcim Alanında Olanlar

1. *Eimme* (أئمة).
2. *Ricâlu'n muslimûn* (رجال مسلمون).
3. *Nisâ'un muslimât* (نساء مسلمات). Bu kitap 200 sayfadır.

4. *Ricâ'lun 'Âsertuhum* (رجال عاصرتهم). Bu kitap 200 sayfadır.
5. *Eimmetu'l-hudâ* (أئمة الهدى).
6. *Eimmetu'd-dalâl* (أئمة الضلال). Bu kitap 200 sayfadır.
7. *ez-Zevcetu's-sâliha* (الزوجة الصالحة). Bu kitabı, kanser hastalığından vefat eden karısının hayatı hakkında yazmıştır (el-Alâvine, 2006, s. 3/63).
8. *Hayâtu Hayreddîn Vânlî min şî 'rih* (حياة خير الدين وانلي من شعره). (Vânlî, t.y., s. 440; | خير الدين وانلي | فيسبوك - Facebook 30.04.2024).

1.4.5. Akait İlimleri Alanında Olanlar

1. *el-'Akâdetu'l-İslâmiyyetu's-Selefiyye mine'l-Kur'an'î ve's-sunneti'n-nebeviyye* (العقيدة الإسلامية السلفية من القرآن والسنة النبوية). Bu kitap mahtûta olup 3 cilttir.
2. *Ehâdisu fi'l-'akâ'id* (أحاديث في العقائد) bu kitap 2 cilttir.
3. *er-Resûlu la ye'lemu'l-ğayb* (الرسول لا يعلم الغيب). Bu kitap 200 sayfadır.
4. *el-'Akâidu'l-mâ'ile mine'l-ehâdisi'l-bâtîle* (العقائد المائلة من الأحاديث الباطلة).
5. *el-Ğayb fi'l-Kur'an'î ve's-Sunne* (الغيب في القرآن والسنة). Bu kitap 300 sayfadır.
6. *'Akâdetu ehli's-sunneti ve'l-cemâ'e* (عقيدة أهل السنة والجماعة). Bu kitap 300 sayfadır.
7. *Mevkifu'l-muslimîne hayyâle's-şeytâni'l-la'in* (موقف المسلمين حيال الشيطان اللعين). Bu kitap 200 sayfadır.
8. *el-Keremât* (الكرامات). Bu kitap 200 sayfadır.
9. *Menâmâtu'r-Rasûli sallallâhualeyhivesellem ve eshâbih* (منامات الرسول صلى الله عليه وسلم وأصحابه). Bu kitap 200 sayfadır.
10. *el-Melâ'ike* (الملائكة). Bu kitap 200 sayfadır (Vânlî, t.y., ss. 440-441; | خير الدين وانلي | فيسبوك - Facebook 01.05.2024).

1.4.6. Dil ve Edebiyat Alanında Olanlar

1. *'Uyûnu'l-emsâl ve men duribe bihimu'l-mesel* (عيون الأمثال ومن ضرب بهم المثل). Bu kitap 100 sayfadır.
2. *Lugaviyyât* (لغويات). Bu kitap 200 sayfadır.
3. *Te'âbîr* (تعابير). Bu kitap 200 sayfadır.
4. *Hikemun ve emsâl* (حكيم وأمثال). Bu kitap 200 sayfadır.
5. *İsti'mâlu'l-hurûfi ve'l-edevât* (استعمال الحروف والأدوات). Bu kitap 200 sayfadır.

6. *el-Eddâd fî luğati'd-dâd* (الأضداد في لغة الضاد). Bu kitap 100 sayfadır.
7. *Ahtâ'un fî'l-harekât* (أخطاء في الحركات). Bu kitap 100 sayfadır.
8. *Ahtâ'un nahviyye* (أخطاء نحوية). Bu kitap 100 sayfadır.
9. *Ahtâ'un luğaviyye* (أخطاء لغوية). Bu kitap 300 sayfadır.
10. *Akvâlu'l-Arab* (أقوال العرب). Bu kitap 200 sayfadır.
11. *et-Târîh fî şî'ri Haruddîn Vânlî* (التاريخ في شعر خير الدين الوانلي). Bu kitap 200 sayfadır.
12. *Muhammed sallallâhualeyhivesellem fî şî'ri'l-Vânlî* (محمد صلى الله عليه وسلم في شعر الوانلي). Bu kitap 200 sayfadır.
13. *el-Mer'e fî şî'ri Haruddîn Vânlî* (المرأة في شعر خير الدين الوانلي). Bu kitap 200 sayfadır.
14. *el-Hikme fî şî'ri Haruddîn Vânlî* (الحكمة في شعر خير الدين الوانلي).
15. *el-Fahr fî şî'ri Haruddîn Vânlî* (الفخر في شعر خير الدين الوانلي). Bu kitap 200 sayfadır.
16. *'Akîdetu's-selef fî şî'ri Haruddîn Vânlî* (عقيدة السلف في شعر خير الدين الوانلي). Bu kitap 200 sayfadır.
17. *el-İktibâs mine'l-Kur'an'îl-Kerîm fî şî'ri'l-Vânlî* (الاقْتِبَاسُ مِنَ الْقُرْآنِ الْكَرِيمِ فِي شِعْرِ الْوَانَلِيِّ). Bu kitap 200 sayfadır.
18. *el-Kur'an'ü ve's-Sunne fî şî'ri'l-Vânlî* (القرآن والسنة في شعر الوانلي). Bu kitap 200 sayfadır.
19. *el-İslâmu'l-azîm fî şî'ri'l-Vânlî* (الإسلام العظيم في شعر الوانلي). Bu kitap 200 sayfadır.
20. *et-Tabî'a fî şî'ri'l-Vânlî* (الطبيعة في شعر الوانلي). Bu kitap 200 sayfadır.
21. *el-İslâh fî şî'ri'l-Vânlî* (الإصلاح في شعر الوانلي). Bu kitap 200 sayfadır.
22. *el-Fevâ'id fî şî'ri'l-Vânlî* (الفوائد في شعر الوانلي). Bu kitap 300 sayfadır.
23. *el-Âlemiyye fî şî'ri'l-Vânlî* (العالمية في شعر الوانلي). Bu kitap 300 sayfadır (Vânlî, t.y., ss. 441-444) فيسبوك | خير الدين وانلي - Facebook 01.05.2024).

1.4.7. Eleştiri Üzerine Olanlar

1. *Nakdu kitâbi'l-Eyyâm li-Tâhâ Huseyn* (نقد كتاب الأيام لطفه حسين). Bu kitap 100 sayfadır.
2. *Nakdu Burdeti'l-Bûsîrî* (نقد بُردة البوصيري). Bu kitap 50 sayfadır.
3. *Nakdu'd-du'âi'l-mustecâb* (نقد الدعاء المُستجاب). Bu kitap 50 sayfadır.
4. *Nakdu'l-Mu'cemi'l-Vasît fî'l-luğa* (نقد المعجم الوسيط في اللغة). Bu kitap 40 sayfadır.

5. *Nakdu Ramadân el-Bûtî fi kufri vâlideyi'r-Rasûl sallallâhualeyhivesellem* (قد رمضان البوطي في كفر (والدي الرسول صلى الله عليه وسلم). Bu kitap 50 sayfadır (Vânlî, t.y., s. 441; خير الدين وانلي | فيسبوك - Facebook 01.05.2024).

1.4.8. İslâm Kültürü Alanında Olanlar

1. *Tehzîbu'l-lisâni'l-İslâmî* (تهذيب اللسان الإسلامي). Bu kitap 200 sayfadır.
2. *eş-Şehâde fi'l-İslâm* (الشهادة في الإسلام). Bu kitap 200 sayfadır.
3. *el-Kuvve fi'l-İslâm* (القوة في الإسلام). Bu kitap 200 sayfadır.
4. *Butûletu Ömere'bne'l-Hattâb* (بطولة عمر بن الخطاب). Bu kitap 100 sayfadır.
5. *Hurâfâtun ve esâtîr* (خرافات وأساطير). Bu kitap 200 sayfadır.
6. *el-Eyyâmu ve'l-leyâlî* (الأيام والليالي). Bu kitap 300 sayfadır.
7. *et-Ta'assub* (التعصب). Bu kitap 200 sayfadır.
8. *Akvâlun ve Ef'âl* (أقوال وأفعال). Bu kitap 200 sayfadır.
9. *Ahkâd* (أحقاد). Bu kitap 200 sayfadır.
10. *el-İslâm fi şî'ri'su'arâ* (الإسلام في شعر الشعراء). Bu kitap 200 sayfadır.
11. *el-Kasasul-Muhammedî* (القصص المحمدي). Bu kitap 100 sayfadır.
12. *Dînu'l-yemîn* (دين اليمين). Bu kitap 100 sayfadır.
13. *el-İslâm bilâ mezâhib* (الإسلام بلا مذاهب). Bu kitap 100 sayfadır.
14. *el-Muhtedûn* (المهتدون). Bu kitap 200 sayfadır.
15. *Kizbun ve mubâlağa* (كذب ومبالغة). Bu kitap 100 sayfadır.
16. *el-Eğâni'l-kufriyye ve'l-fiskiyye* (الأغاني الكفرية والفسقية). Bu kitap 100 sayfadır.
17. *Şubuhât* (شبهات). Bu kitap 200 sayfadır.
18. *İftirâ'ât* (إفتراءات). Bu kitap 200 sayfadır (خير الدين وانلي | فيسبوك - Facebook 03.05.2024).
19. *Delîlu'l-hayrât ve sebîlu'l-cennât* (دليل الخيرات وسبيل الجنات). Bu kitap Kur'an-ı Kerim'in tilavetinin fazileti, Hz Peygamber (s.a.v.)'e getirilen salavatın sevabı ve çeşitli münasebetlerle yapılan sahih duaları içermektedir. Yazar 1975 yılında kitabın bir nüshasını hocası el-Elbânî'ye hediye etmiştir (Azzûn, 2007, s. 2/284). Bu kitapta el-Cezûlî'nin *Delâilu'l-hayrât* adlı kitabına eleştiri ifadeleri de mevcuttur (el-Alâvine, 1998, s. 3/63). 1990 yılında Riyâd'da Mektebetu'l-Sevâdî tarafından neşredilen kitabın 2. Baskısı Dimaşk'ta basım hakları yazara ait olarak yapılmıştır ki bu baskı 256 sayfadır ve Yâsir el-Ustuvânî tarafından gözden geçirilip tahkiki yapılmıştır. Başka

yayınevleri tarafından farklı ebatlarla baskısı bulunan söz konusu kitabı hadis alanında gösterenler de olmuştur (Vânlî, t.y., ss. 441-442; <https://www.alalbany.org/library/book/35324>; <http://salemlib.dyndns-web.com:8000/cgi-bin/koha/opac-detail.pl?biblionumber=52911> 18.05.2024).

1.4.9. Genel Kültür Alanında Olanlar

1. *Medresetu'l-muğfilîn* (مدرسة المغفلين). Bu kitap 100 sayfadır.
2. *Kitâbu'l-hiyel* (كتاب الحيل). Eserin sayfa sayısı tarafımızca tespit edilememiştir.
3. *el-Ecvibetu'l-muselleme* (الأجوبة المسلمة). Bu kitap 300 sayfadır.
4. *Ziyâretu'l-Memleketi'l-Arabîyyeti's-Suudîyye* (زيارة المملكة العربية السعودية). Bu kitap 200 sayfadır.
5. *Hakâ'iku bi'l-hayâl* (حقائق بالخيال). Bu kitap 200 sayfadır.
6. *Mecmû'atu hutabîn ve mekâlât* (مجموعة خطب ومقالات). Bu kitap 200 sayfadır.
7. *el-Ezkiyâ* (الأذكىاء). Bu kitap 200 sayfadır.
8. *el-Buhalâ* (البخلاء). Bu kitap 200 sayfadır.
9. *Tenâkud* (تناقض). Bu kitap 200 sayfadır.
10. *Nemâzicu mine'l-hukkâm* (نماذج من الحكام). Bu kitap 200 sayfadır (Vânlî, t.y., s. 442).

1.4.10. Şiir Alanında Olanlar

Ahmed el-Alâvine, Vânlî'nin 20'den fazla divanının olduğunu söylemiştir. Bunun yanı sıra bu alanda irili ufaklı pek çok eseri vardır ki bunlardan bazıları şunlardır:

1. *Dîvânu'l-ibtihâlât* (ديوان الابتهالات). Bu divan 100 sayfadır.
2. *Dîvânu'l-medâ'ihî'n-nebeviyye* (ديوان المدائح النبوية). Bu divan 100 sayfadır.
3. *Dîvânu'l-munevve'ât* (ديوان المنوعات). Bu divan 500 sayfadır.
4. *Dîvânu'n-nasri'l-cedîd* (ديوان النصر الجديد). Bu divan 400 sayfadır.
5. *Dîvânu yenâbi'î'l-hikme* (ديوان ينابيع الحكمة). Bu divan 400 sayfadır.
6. *Dîvânu'l-cihâd* (ديوان الجهاد). Bu divan 100 sayfadır.
7. *Dîvânu'l-kebâ'iri ve'l-bide'* (ديوان الكبائر والبدع). Bu divan 100 sayfadır.
8. *Dîvânu enâşîdi's-şebâbi'l-muslim* (ديوان أناشيد الشباب المسلم). Bu divan 200 sayfadır.
9. *Dîvânu'l-lahdi'l-cedîd* (ديوان اللحد الجديد). Bu divan 100 sayfadır.

10. *Dîvânu'l-Hakki'l-mubîn* (ديوان بيبين). Divanın birinci baskısı Kuveyt'te 1399/1979 yılında ed-Dâru's-Selefiyye tarafından 336 sayfa olarak yapılmıştır. Kitaba Şukrî Faysal tarafından bir mukaddime yazılmıştır. Yazar aynı yıl divanın bir nüshasını hocası el-Elbânî'ye hediye etmiştir (Azzûn, 2007, s. 2/288).
11. *Dîvânu'n-nasru li'l-İslâm* (ديوان النصر للإسلام). Divanın ilk baskısı 1988 yılında yazar tarafından ücreti ödenerek Dimaşk'ta basılmış olup 349 sayfadır. Yazar bir sonraki yıl divanın bir nüshasını hocası el-Elbânî'ye hediye etmiştir (Azzûn, 2007, s. 2/289; <https://www.alalbany.org/library/book/35029> 17.05.2024).
12. *Dîvânu'l-vahtâniyye* (ديوان الوحدانية). Bu divan 1990 yılında basılmıştır.
13. *Dîvânu's-şemâilî'l-Muhammediyye ve'l-hikemî'l-Kur'âniyye* (ديوان الشمائل المحمدية والحكم القرآنية). Bu kitap 1990 yılında basılmıştır.
14. *Dîvânu hikâyâtî'l-etfâl* (ديوان حكايات الأطفال). Bu divan 8 cilttir (bazı kaynaklarda 9 cilt olarak belirtilmiştir. Bk. <https://al-maktaba.org/book/31617/41948> 15.10.2024). 1985 yılında (bazı kaynaklarda 1980'de) Dimaşk'ta *Dâru'l-Beyân* yayınevinde basılmıştır (<http://donemoh-001-site1.atempurl.com/ao.aspx> 12.05.2024).
15. *Lâmiyetu'l-Vânî* (لامية الوانلي). Bu kitap 20 sayfadır. (Ramadân Yûsuf, 2016, s. 3/174).
16. *Elfiyetu'l-hikem* (ألفية الحكم). Bu kitap 50 sayfadır.
17. *Elfiyetu'l-emsâli'l-fushâ* (ألفية الأمثال الفصحى). Bu kitap 50 sayfadır.
18. *Elfiyetu'l-emsâli's-ş-a'biyye* (ألفية الأمثال الشعبية). Bu kitap 50 sayfadır.
19. *Elfiyetu't-terğîbi ve't-terhîb* (ألفية الترغيب والترهيب). Bu kitap 50 sayfadır.
20. *Elfiyetu'l-eddâd* (ألفية الأضداد). Bu kitap 50 sayfadır.
21. *Elfiyetu'n-nesâ'ihî'l-Vânliyye* (ألفية النصائح الوانلية). Bu kitap 50 sayfadır.
22. *Muhtârâtun şî'riyye* (مختارات شعرية).
23. *el-Hemzeyâtu'n-Nebeviyye* (الهمزيات النبوية). Bu kitap 100 sayfadır.
24. *Min vahyi dîvânî Şevkî ve Hâfız İbrâhîm* (من وحي ديوان شوقي وحافظ إبراهيم). Bu kitap 100 sayfadır (Vânî, t.y., ss. 442-443; خير الدين وانلي | فيسبوك - Facebook 10.05.2024).

1.4.11. Mu'cemiyyât (Sözlüksel Çalışma) Olanlar

1. *Ta'addudu'l-harekât fi 'ayni'l-fi'li'l-mâdî* (تعدد الحركات في عين الفعل الماضي).
2. *Ta'addudu'l-harekât fi 'ayni'l-fi'li'l-mudâri* (تعدد الحركات في عين الفعل المضارع).
3. *Ta'addudu hareketi evveli'l-fi'li'l-mâdî* (تعدد حركة أول الفعل الماضي).

4. *Ta'addudu'l-cem 'li'l-mufredi'l-vâhidi ve cem 'il-cem'* (تعدد الجمع للمفرد الواحد وجمع الجمع).
5. *Ta'addudu'l-mesâdir li'l-fi'li'l-vâhid* (تعدد المصادر للفعل الواحد).
6. *Muzdevicu hareketi'l-harfî'l-evvel mine'l-esmâ* (مزودج حركة الحرف الأول من الأسماء).
7. *el-Lâzimu ve'l-mue'addî* (اللازم والمتعدي).
8. *Fe'ale ve fe'ale* (فعل وفعل).
9. *Fe'ale ve ef'ale* (فعل وأفعل).
10. *Fe'ale ve fâ'ale* (فعل وفاعل).
11. *Fe'ale ve'n-fe'ale* (فعل وانفعل).
12. *el-Kelimâtu'l-'âmmiyetu'l-fasiha* (الكلمات العامية الفصيحة).
13. *Ta'addudu harfi'l-cerr li'l-fi'li'l-vâhid* (تعدد حرف الجر للفعل الواحد).
14. *Ta'addudu hareketi'l-masdari ve'l-ism* (تعدد حركة المصدر والاسم).
15. *Ef'âlun tete'edde'l-mef'ûliyye* (أفعال تتعدى المفعولية).
16. *Mâ yuzekkeru ve yu'ennes* (ما يذكر ويؤنث).
17. *Tekârubu'l-hurûfi ve kalbuhâ* (تقارب الحروف وقلبيها).
18. *Kelimâtun Fârisiyyetun mu'arrebe* (كلمات فارسية معربة).
19. *el-Emsâl fi luğati'd-dâd* (الأمثال في لغة الضاد).
20. *el-Cevâmid fi'l-luğati'l-Arabiyye* (الجوامد في اللغة العربية).
21. *el-Vâhidu ve'l-cem'* (الواحد والجمع).
22. *el-Esvât* (الأصوات).
23. *Esmâ'u'l-hayavânât* (أسماء الحيوانات).
24. *Ehun ve uhtun ve'b-nun ve bint* (أخ وأخت وابن وبنات).
25. *el-Mesâdiru'l-mîmiyye* (المصادر الميمية). (Vânlî, t.y., ss. 444-445; فيسبوك | خير الدين وانلي - Facebook 11.05.2024).

1.4.12. Kıssa (Hikâye) ve Biyografi Alanında Olanlar

1. *Kısasun min hayâtî* (قصص من حياتي). Bu kitap 300 sayfadır.
2. *Safahâtun min hayâtin dâ'iyeye* (صفحات من حياة داعية). Bu kitap 300 sayfadır.

3. *Min fadlillâhi 'aley* (من فضل الله علي). Bu kitap 300 sayfadır.
4. *Muzekkirâtî* (مذكراتي). Bu kitap 300 sayfadır.
5. *Kıssatu'z-zevceti's-sâliha* (قصة الزوجة الصالحة). Bu kitap 300 sayfadır.
6. *Kısasun li'l-etfâl* (قصص للأطفال). Bu kitap 100 sayfadır.
7. *Kıساسu'l-butûleti'l-Arabiyye* (قصص البطولة العربية). Bu kitap 1950 yılında basılmıştır (Vânlî, t.y., s. 445; خير الدين وانلي | فيسبوك - Facebook 12.05.2024).

1.4.13. Tiyatro Alanında Olanlar

1. *Mesrehiyyetu'n-nûri ve'z-zelâm* (مسرحية النور والظلام). Bu tiyatro 50 sayfadır.
2. *Mesrehiyyetu ihveti Yûsuf* (مسرحية إخوة يوسف). Bu tiyatro 50 sayfadır.
3. *Hamsu mesrehiyyâtin şî 'riyye* (خمسة مسرحيات شعرية). Bu tiyatro 50 sayfadır (Vânlî, t.y., s. 445; خير الدين وانلي | فيسبوك - Facebook 12.05.2024).

1.4.14. Makaleleri

Hayreddin Vânlî'nin bazı bilimsel makaleler de yazdığı ifade edilmiştir ki bunlardan bazıları şunlardır:

1. *et-Tekeddumiyyetu fi'l-İslâm*, *Cerîdetu'l-'alemi'd-Dımaşkiyye*, 1951.
2. *Muhammed'un fi mir'âti'l-garb*, *Cerîdetu'l-ahbâr*, 1954.
3. *Ehâdisu li'l-Etfâl*, *Cerîdetu'l-ahbâr*, 1954 ('Ayyâş, 1985, s. 531).

1.4.15. Basılmış Olan Kitapları

Kaynaklardaki ifadeler ve internet ortamındaki bilgilere bakıldığında Hayreddin Vânlî'nin kitaplarının çoğunun mahtûta olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü çok azı hariç diğerlerinin sadece isimlerine rastlanmıştır. Bunlar içerisinde basılı olanlar diğerlerine oranla cüzi miktardadır ki bunları şöyle sıralayabiliriz:

1. *Kıساسu'l-butûleti'l-Arabiyye* (قصص البطولة العربية).
2. *Dîvânu'n-nasru li'l-İslâm* (ديوان النصر للإسلام).
3. *Dîvânu'l-vahtânîyye* (ديوان الوحدانية).
4. *Dîvânu'l-Hakki'l-mubîn* (ديوان الحق المبين). Bu kitabın ilk baskısı 1979 yılında yapılmıştır.
5. *Dîvânu's-şemâilî'l-Muhammediyye ve'l-hikemi'l-Kur'âniyye* (ديوان الشمائل المحمدية والحكم القرآنية).
6. *Vesâye'r-Resûl'i sallallâhualeyhivesellem ve tevcîhâtuh* (وصايا الرسول صلى الله عليه وسلم وتوجيهاته).
7. *Sıfatu'l-Cenneti fi'l-Kur'an'i ve's-Sünne* (صفة الجنة في القرآن والسنة). Bu kitap 1991 yılında basılmıştır.

8. *el-Muttekün* (المتقون). Bu kitap 1992 yılında basılmıştır.
9. *el-Ehâdîsu'l-kutsiyyetu's-sahîha* (الأحاديث القدسية الصحيحة). Bu kitap 1993 yılında basılmıştır.
10. *es-Sulûku'l-emsel min hedi'n-nebiyyi'l-mursel* (السلوك الأمثل من هدي النبي المرسل). Bu kitap 1993 yılında basılmıştır.
11. *el-Ekmelu min hedi'n-nebiyyi'l-mursel* (الأكمل من هدي النبي المرسل).
12. *Mevlidu'l-Mustafa sallallâhualeyhivesellem* (مولد المصطفى صلى الله عليه وسلم).
13. *Mu 'cizâtu'l-Mustafa sallallâhualeyhivesellem* (معجزات المصطفى صلى الله عليه وسلم). Bazı kaynaklarda kitabın ismi *es-Sahîh min mu 'cizâtu'l-Mustafa sallallâhualeyhivesellem* şeklinde geçmiştir.
14. *Mi 'râcu'l-Mustafa sallallâhualeyhivesellem* (معراج المصطفى صلى الله عليه وسلم). Bu kitap 1964 yılında basılmıştır.
15. *Kabesun mine's-sîreti'n-nebeviyye* (قبس من السيرة النبوية).
16. *el-Mescidu fi'l-İslâm* (المسجد في الإسلام). İlk baskısı 1973 yılında yapılan bu kitabın farklı yayınevleri tarafından çeşitli zamanlarda basılmıştır.
17. *Eshâbu'l-Cenne* (أصحاب الجنة). Bu kitap 1994 yılında basılmıştır.
18. *Eshâbu'n-Nâr* (أصحاب النار). Bu kitap 1994 yılında basılmıştır.
19. *Medresetu'ş-Şeytân* (مدرسة الشيطان). Bu kitap 1955 yılında basılmıştır.
20. *er-Racul: hukûkuhu ve vâcibâtuhu fi'l-Kur'an'î ve's-Sünne* (الرجل حقوقه وواجباته في القرآن والسنة). Bu kitap 1998 yılında basılmıştır.
21. *el-Mer'e: hukûkuhâ ve vâcibâtuhâ fi'l-Kur'an'î ve's-Sünne* (المرأة حقوقها وواجباتها في القرآن والسنة). Bu kitap 1998 yılında basılmıştır.
22. *Delîlu'l-hayrât ve sebîlu'l-cennât* (دليل الخيرات وسبيل الجنات).
23. *Tahkîku Telbîsu İblîs* (تحقيق تلبيس إبليس). *Telbîsu İblîs* kitabı İbn Cevzî'ye ait olup Hayreddîn Vânlî tarafından tahkik edilmiştir ve 1968 yılında basılmıştır.
24. *Rekâiku'ş-şi'r fi'l-edebi ve'z-zühdi ve'l-va'z* (رقائق الشعر في الأدب والزهد والوعظ). Yazar bu kitabı hocası Mahmûd Mehdî el-İstanbûlî ile ortaklaşa yazmıştır ve kitap 1965 yılında basılmıştır ('Ayyâş, 1985, s. 531; Ramadân Yûsuf, 2016, s. 3/174).
25. *Dîvânu hikâyâti'l-etfâl* (ديوان حكايات الأطفال). (Vânlî, t.y., ss. 436-437; <http://donemoh-001-site1.atempurl.com/ao.aspx> 12.05.2024).

1.5. Hocaları

Kaynaklarda 2 hocasının ismi geçmektedir ki bunlar Nasiruddîn el-Elbânî ve Şeyh Mahmûd Mehdî el-

İstanbulî'dir. Bunlarla ilgili kısa malumat aşağıda sunulmuştur:

1.5.1. Nasiruddîn el-Elbânî (1914-1999)

Son dönem hadis âlimlerinden olan Nasiruddîn el-Elbânî, Arnavutluk'un İşkodra şehrinde dünyaya gelmiştir. Babası Nuh Necâti dinî eğitimini İstanbul'da tamamlamış bir âlimdir. Ailesiyle birlikte Şam'a göç eden el-Elbânî, temel eğitimini ailesinden almış ve ilköğrenimini Şam'da tamamlamıştır. Şam'ın çeşitli âlimlerinden fasih Arapça ve şer-i ilimleri almıştır. Bir ara ticaretle meşgul olmuştur. Yirmi yaşlarında iken Mecelletü'l-Menâr'da okuduğu bazı yazılar kendisini Selefî anlayışı benimsemeye ve hadis ilmiyle meşgul olmaya yöneltmiştir. 220 civarında eser telif eden el-Elbânî, 2 Ekim 1999'da Amman'da vefat etmiştir. Vasiyeti gereği kütüphanesi, elindeki ilmî malzeme ve henüz tamamlanmamış çalışmaları Medine'deki Mektebetü'l-Câmiati'l-İslâmiyye'ye bağışlanmıştır (Hatiboğlu, 2006, ss. 403-404).

Hayreddin Vânlî, el-Elbânî'nin ders halkasına katılıp ondan hadis ilmini edinmeye mazhar olduğunu şu dizelerle ifade etmiştir:

نُثِرْتُ بِحَلَقَةِ شَيْخِنَا (الألباني)	وَجَمَعْتُ مِنْ عِلْمِ الْحَدِيثِ جَوَاهِرًا	15
لَمْ تُبَلِّ بِالْتَّحْرِيفِ وَالنَّقْصَانِ	وَوَعَيْتُ دِينِي مِنْ مَصَادِرِهِ الَّتِي	16

15. *Şeyhimiz el-Elbânî'nin ilim halkasına mazhar olup Hadis ilminden cevherler topladım.*

16. *Ve dinimi, tahrif (bozulma) ve noksanlıktan beri olan kaynaklarından öğrenip bilinçlendim (eş-Şeybânî, 1987, s. 109).*

1.5.2. Şeyh Mahmûd Mehdî el-İstanbulî (1909-1998)

Şeyh Mahmûd Mehdî, sefî âlim, araştırmacı ve eğitimci biridir. H.1327/m.1909 yılında Şam'da doğmuştur. İslami/şeri ilimleri ve hadisleri öğrenmekle ilgilenmiş ve eğitim alanında çalışmıştır. Ülkesindeki eğitimin temel direklerinden biridir. Hadis âlimi Şeyh Muhammed Nasiruddîn el-Elbânî'den metodunu ve Şeyh Abdulfettâh İmam'dan Selefîlik ilkelerini almıştır. Çoğunluğu eğitim alanında olmak üzere birçok kitap kaleme almıştır. el-İstanbulî, 6 Mayıs 1998'de Perşembe günü Cidde'de vefat etmiş ve Cuma günü el-Faysaliyye mezarlığına defnedilmiştir ('Ayyâş, 1985, s. 29).

1.6. Vefatı

Hayreddin Vânlî hicri 1425-miladi 2004 yılında Dimaşk'ta vefat etmiş ve orada defnedilmiştir (el-Alâvine, 1998, s. 3/64).

Sonuç

Suriye'nin son dönem âlimlerinden biri olan Hayreddin Vânlî sefî bir akideye sahip davetçi, hatip, eğitimci, araştırmacı-yazar, edebiyatçı, muhaddis, fakih ve şair biridir. Vânlî, miladi 1933 yılında Lübnan'ın el-Kâ' bölgesinin kuzeyinde bulunan Hirmil şehrinde dünyaya gelmiştir. Anne ve babası Suriye Kürtlerinden olup dedeleri, Osmanlı Devletinin son dönemlerinde Türkiye'nin Van şehrinde göç ettirmeye maruz bırakılmıştır. Van'a nispetle kendisine Vânlî denilmiştir. Eserlerinden ve şiirlerinden

anlaşıldığı kadarıyla O, Allah (cc)'in emir ve yasaklarına riayet eden, inancı sağlam, Müslümanlığın izzet ve onuruna yakışır bir duruş sergileyen ve yeri geldiğinde sözünü kimseden esirgemeyen bir âlimdir.

Vânlî eğitimini Hirnil, Ba'lebek/Baalbek ve Dimaşk'ta almıştır. Temel eğitimini ailesinin yanında aldıktan sonra İlkokul eğitimini Hirnil ve Baalbek'te, diğer aşamaları ise Suriye'de tamamlamıştır. 8 yıl askeriyede ve birkaç yıl da imam-hatip olarak çalışmıştır. Ömrünün geri kalan kısmında da ticarete atılıp bir dükkân açmış ve bu sayede kendisini ilme ve eser yazmaya adanmıştır.

Velut bir âlim olan Vânlî'nin 400 civarında eser telif ettiği söylenmiştir. Bu eserler tefsir, hadis, İslam tarihi, akait ve genel kültür gibi ağırlıklı olarak İslami disiplinleri kapsayan eserler olmasının yanı sıra Arap grameri, şiir, vb. edebiyat alanlarını da kapsamaktadır. 25 tanesi basılmış olan bu eserler; Kur'an ilimleri ve tefsir alanında 32, hadis ilimlerinde 20, siyer alanında 6, tarih ve teracim alanında 8, akaid alanında 10, dil ve edebiyat alanında 23, eleştiri alanında 5, İslam kültüründe 19, genel kültürde 10, şiir olanlar 24, mu'cemiyat olanlar 25, hikâye olanlar 7, tiyatrolar 3 ve makaleler 3 tane olmak üzere toplam 224'ünün ismi kaynakçada belirtilmiş olan eserlerde ve internet ortamındaki bilgilerden tespit edilip burada sunulmuştur.

Vânlî, edebiyatın şiir ve nesir türünde 70 civarında eser kaleme almıştır ki bunlar sarf, nahiv, belagat, emsal (atasözü ve deyim), nakd (eleştiri), mu'cem (sözlük) ve şiir divanları gibi alanın geneline ait konularda çeşitlilik gösteren eserlerdir. Hem edebiyat hem de diğer konularda pek çok şiir kaleme almıştır. Şiirlerinde açık, sade ve akıcı bir dil kullanmış, şiir ölçüsüne ve kafiyesine uyarak ifadelerini etkili ve vurgulu hale getirmiştir. Şiirleri, dini konular ağırlıkta olmak üzere hayatın sosyal ve toplumsal alanlarıyla ilgilidir. İslam dinine davet ve öğüt gibi klasik konularla beraber kadının toplumdaki yeri ve çalışması, Kudüs, İslam ümmetinin başına bela olan Yahudiler ve Filistin meselesi gibi güncel konularda cesurca fikirlerini şiirsel bir anlatımla ifade etmiştir.

Kaynakça

- el-Alâvine, A. (1998). *Zeylu'l-A'lâm* (1. bs). Dâru'l-Menâre.
- 'Ayyâş, 'Abdulkâdir. (1985). *Mu'cemu'l-mu'ellifine's-Sûriyyîn fi'l-karni'l-îşrîn* (1. bs). Daru'l-Fikr.
- Azzûn, C. (2007). *Husûlu't-tehânî bi'l-kutubi'l-muheddât ilâ muhaddisi's-Şâm Muhammed Nâsiruddîn el-Elbânî* (1. bs, C. 3). Mektebetu'l-Maârif li'n-Neşr ve't-Tevzî'.
- el-Bevvâb, S. S. (1999). *Mevsû'atu a'lâmi Sûriye fi'l-karni'l-îşrîn* (C. 1). el-Menâre.
- Hatiboğlu, İ. (2006). Nâsirüddin el-Elbânî. İçinde TDV İslam Ansiklopedisi (C. 32, ss. 403-405).
- el-Hamevî, Ş. A. Y. b. A. (1995). *Mu'cemu'l-buldân* (2. bs, 1-7). Dar Sadir.
- el-Kalkaşendî, A. b. A. (t.y.). *Subhu'l-a'sâ fi sinâ'ati'l-inşâ* (1-15). Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye.
- Ramadân Yûsuf, M. H. (2013). *Mahtûtâtun lem tutba'*. *Mecelletu'l-Kutubî'l-İslâmiyye*, 2(8), 17.
- Ramadân Yûsuf, M. H. (2016). *Tetimmetu'l-A'lâm vefeyât: 1976-2013* (4. bs, 1-3). Dâru'l-Vifâk.
- es-Suveyrikî, M. A. (2006). *Mu'cemu e'lâmi'l-Kurd fi't-târîhi'l-İslâmiyyi ve'l-'asri'l-hadîs fi Kurdistân ve hâricihâ. Muessesetu Jîn*.
- es-Suveyrikî, M. A. (2008). *El-Mevsû'atu'l-kubrâ li-meşâhîri'l-Kurd 'ebra't-târîh* (1. bs). ed-Dâru'l-Arabiyye li'l-Mevsûât.
- eş-Şeybânî, M. İ. (1987). *Hayâtu'l-Elbânî ve âsârü ve senâu'l-'ulemâi 'aleyh* (1. bs). Mektebetu's-Sedâvî.
- Vânlî, H. (t.y.). *El-Ekmele min hedyi'n-Nebiyi'l-mursel*.

İnternet Kaynakçası

- (https://ar.wikipedia.org/wiki/%D8%AE%D9%8A%D8%B1_%D8%A7%D9%84%D8%AF%D9%8A%D9%86_%D9%88%D8%A7%D9%86%D9%84%D9%8A 30.04.2024).
- (<https://tr.wikipedia.org/wiki/Hirmil> 30.04.2024)
- ([خير الدين وانلي | فيسبوك](https://www.facebook.com/خيرالدينوانلي) - Facebook 30.04.2024).
- (<http://donemoh-001-site1.atempurl.com/a0.aspx> 12.05.2024)
- (<http://donemoh-001-site1.atempurl.com/a0.aspx> 12.05.2024)
- (<https://www.alalbany.org/library/book/11803> 15.05.2024).
- (<https://almoqtabas.com/ar/publications/view/26800509189556118> 17.05.2024)
- (<https://www.alalbany.org/library/book/35029> 17.05.2024)
- (<https://www.alalbany.org/library/book/35324> 18.05.2024).
- <http://salemlib.dyndns-web.com:8000/cgi-bin/koha/opac-detail.pl?biblionumber=52911> 18.05.2024).
- (https://www.facebook.com/KhyrAldynWanly?locale=ar_AR 18.05.2024).
- (<https://www.noor-book.com/book/review/325779> 19.05.2024).
- (<http://salemlib.dyndns-web.com:8000/cgi-bin/koha/opac-detail.pl?biblionumber=52245> 19.05.2024).
- (https://www.facebook.com/KhyrAldynWanly/?locale=ar_AR 26.05.2024).
- (https://adab.com/post/view_post/81167 26.05.2024).
- (<https://al-maktaba.org/book/31617/41948> 15.10.2024).